

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

<https://konkur.info>

درس پنجم «اقسام استدلال و کاربرد های آن»

گفته شد استدلال یعنی استفاده از قضایای معلوم برای رسیدن به نتیجه ای مطلوب که قبلاً آن را نمی- دانستیم «ترکیب قانونمند قضایای معلوم برای رسیدن به نتیجه ای مطلوب» اساساً ماهیت استدلال را همین قضایای معلوم می سازند.

استدلال بر سه نوع است: ۱- استدلال تمثیلی ۲- استدلال استقرایی ۳- استدلال قیاسی

نکته: امروزه استدلال تمثیلی را نیز نوعی استدلال استقرایی به شمار می آورند و بر این اساس استدلال به دو دسته کلی استدلال قیاسی (مقدمات ضرورتاً باعث پدید آمدن نتیجه می شود) و استدلال استقرایی (مقدمات ضرورتاً نتیجه قطعی را به دنبال ندارند) تقسیم می شود.

۱- استدلال تمثیلی؛ از جزئی به جزئی رسیدن. هر گاه از مقدمه ای جزئی به دلیل مشابهت ظاهری با امری دیگر، به نتیجه جزئی دیگری دست یابیم. مانند: هم کلاسی من که چپ دست است باهوش

شباهت جزئی

است پس تو هم که چپ دستی باهوشی

جزئی حکم یا نتیجه

کاربرد استدلال تمثیلی: تمثیل یکی از روش ها در توضیح و فهم مطالب است به همین دلیل در علوم مختلف از مشابهت میان پدیده های مختلف برای توضیح بهتر مطالب استفاده می کنند. مانند: ادبیات- روان شناسی- صنایع هوایی

توجه: استدلال تمثیلی استدلالی ضعیف است و نتایج آن قطعی نیست بلکه احتمالی است و اگر گفته شود در تمثیل نتیجه همیشه قطعی است، می تواند استدلال تمثیلی باعث ایجاد مغالطه تمثیل نا روا شود. مانند: چون این دارو بر روی موش ها اثر نیکو داشته پس بر روی انسان هم حتماً اثر نیکو دارد. هر چه مشابهت بین دو امر بیشتر باشد استدلال تمثیلی قوی تر است.

شیوه های نقد استدلال تمثیلی؛

۱- توجه به وجوه اختلاف بین دو مورد   ۲- یافتن استدلال تمثیلی مخالف

تکلیف

در حکایت زیر شیوه های نقد را در استدلال تمثیلی به کار ببرید.

«روزی سیاحی نزد بایزید آمد. بایزید از وی پرسید: چرا این قدر سفر می‌کنی؟ سیاح پاسخ داد: آب اگر یک جا بماند، می‌گندد.»

۲- استدلال استقرایی؛

هر گاه از مقدمات جزئی به نتیجه کلی برسیم نوع استدلال استقرایی است.

استقرا—از جزئی به کلی رسیدن یا استنتاج کلی از جزئی

توجه: نتیجه استقرا همیشه یک قضیه کلی است

استقرا بر دو قسم است؛ ۱- **استقراتام**—همه اعضاء و مقدمات جزئی را بررسی می‌کنیم و حکمی کلی می‌دهیم (نتیجه غیر قابل تردید و یقینی است)

۲- **استقرا ناقص**—برخی افراد و مقدمات را بررسی می‌کنیم و حکمی کلی می‌دهیم. ← از راه تعمیم

(قابل تردید و غیر یقینی است)

نکته: استدلال های استقرایی از نظر قوت و ضعف متفاوتند.

مبنای اعتماد بر علوم تجربی بر اساس استقرا ناقص است که دانشمندان تلاش می‌کنند این مبنا را از استدلال های استقرایی قوی بدست آورند.

شرایط استقرای قوی:

۱- نمونه ها باید متفاوت و تصادفی باشد و بیانگر همه طیف های مختلفی که بررسی خواهند شد

۲- تعداد نمونه ها نسبت به کل جامعه آماری نسبت مناسبی داشته باشند.

استدلال استقرایی «استنتاج بهترین تبیین»

بررسی احتمالات مختلف و حذف تبیین های اشتباه برای رسیدن به بهترین تبیین و کنار زدن سایر احتمالات

توجه: چون استنتاج بهترین تبیین نوعی **استقرا** است، **پس نتیجه آن قطعی نیست** زیرا ممکن است احتمالات دیگر نیز وجود داشته باشد.

تکلیف

بهترین تبیین را نتیجه گیری کنید.

من هنگامی که از اتاق خارج شدم بخاری را روشن نمودم اما اکنون که باز گشته ام اتاق بسیار سرد است.

استدلال قیاسی؛

استدلالی است از کلی به جزئی یا استنتاج جزئی از کلی است که اگر مقدمات آن صادق باشند نتیجه حتماً صادق است. در صورتی که از مقدمه کلی به نحو ضروری به نتیجه جزئی رسیدیم، استدلال را قیاسی می‌نامیم. مانند: احمد انسان است هر انسانی قلب دارد پس: احمد قلب دارد

اقسام قیاس: ۱- اقترانی ۲- استثنایی

۱- اقترانی ← اجزای نتیجه میان مقدمات پخش است

مانند: جیوه فلز است هر فلزی رسانا است پس: جیوه رسانا است

۲- قیاس استثنایی ← عین نتیجه یا نقیض نتیجه در یکی از مقدمات استدلال ذکر شده است.

مانند: اگر حرارت به صد درجه برسد آب می‌جوشد حرارت به صد درجه رسیده است

پس: آب می‌جوشد

تکلیف

نوع استدلال ها را مشخص کنید.

۱- از جزئی به کلی ۲- از جزئی به جزئی

۳- معلمی پس از پرسش از نیمی از دانش آموزان کلاس، نتیجه گرفت کل کلاس درس را فراگرفته‌اند.

۴- معاون ادراه مانند چرخ یدکی اتومبیل است که در مواقع اضطراری به کار می‌آید.

۵- شخصی که در اروپا زندگی می‌کرد با رفتار سرد همسایگان اروپایی خود مواجه شد، سپس نتیجه گرفت که همه‌ی اروپایی‌ها بی‌عاطفه هستند.

۶- کبوتر پرنده است ۲ هر پرنده‌ای خونگرم است ن: کبوتر خونگرم است.

۷- احمد با هوش است برادرش هم با هوش است پس: خانواده احمد باهوش است

۸- دانش آموزان نهمی درس خوانند دانش آموزان دهمی درس خوانند

پس: دانش آموزان درس خوانند

۹- پس از بررسی مدار حرکت تمام سیارات منظومه شمسی حکم کنیم که همه آن مدار ها بیضی شکل هستند

۱۰- آزمون امروز دشوار بود هر آزمون دشواری قابل تحلیل است پس: آزمون امروز قابل تحلیل است

۱۱- هر کلاغی سیاه است زیرا تا به حال کلاغی به رنگ دیگر ندیده ایم

۱۲- تصادف امروز ناشی از خواب آلودگی است زیرا اکثر تصادفات ناشی از خواب آلودگی هستند

۱۳- انسان مانند یک دیگ بخار است که باید فشار های درونی خود را به نحوی آزاد کند

۱۴- لقمان را گفتند عالم به عمل به چه ماند؟ گفت: به زنیور بی عمل

۱۵- رنگ آب انار مانند رنگ آب زرشک است پس: مانند مانند آن ترش است

صناعات پنجگانه- بر اساس اهداف

استدلال بر اساس **اهداف** متفاوتی که در زنگی داریم به پنج دسته تقسیم می-شود.

۱- برهان ۲- خطابه ۳- جدل ۴- شعر ۵- خطابه

۱- برهان؛ هدف برهان **فهم حقیقت یا ایصال به حقیقت** است. استدلال های به کار رفته در علوم تجربی و انسانی «برهان» است. -ماده: یقینیات و بدیهیات- محسوسات- مجربات- متواترات

۲- خطابه؛ هدف خطابه قانع کردن دیگران است به همین دلیل به آن **فن اقناع** گفته می-شود. در غالب سخنرانی های مذهبی یا در میان تجمع اعتراضی یا در تبلیغات از این فن استفاده می-شود برای ترغیب به انجام کاری یا باز داشتن از عملی-ماده: مشهورات- مضمونات- مقبولات

۳- جدل؛ هدف جدل **غلبه بر دیگران و شکست طرف مقابل** به نحوی که وادار به سکوت شود و ناچار به پذیرش یا اعتراف به شکست شود. مانند استدلال های حضرت ابراهیم با ماه و خورشید پرستان -ماده: مشهورات -مسلمات

۴- شعر؛ هدف شعر آن است که فرد، **عالم خیال مخاطب را آن گونه که خود می-خواهد تحت تأثیر** قرار دهد-ماده: مخیلات

۵- مغالطه؛ در واقع شبه استدلال است و هدف **گمراهی و بد فهمی مخاطب** است. -ماده: مشبهات- وهمیات

توجه: قیاس دارای دو جنبه است ۱- صورت ۲- ماده توجه داشته باشید که تقسیمات پنجگانه بر اساس ماده یا محتوای قیاس بر این اساس که از چه نوع قضایایی فراهم آمده اند نیز متفاوتند

سوالات جا خالی

- ۱- استدلال بر سه قسم است استدلال.....و.....و.....
- ۲- استدلال..... از جزئی به جزئی رسیدن از طریق مشابهت است.
- ۳- استدلال..... از جزئی به کلی رسیدن از طریق تعمیم است.
- ۴- استدلال..... استنتاج کلی از جزئی است.
- ۵- استدلال..... از کلی به جزئی رسیدن است.
- ۶- استدلال..... استنتاج جزئی از کلی است.
- ۷- هر گاه در علوم مختلف از شباهت میان پدیده های مختلف برای توضیح بهتر مطالب استفاده شود، از استدلال..... استفاده شده است.
- ۸- نتیجه استدلال تمثیلی ضعیف و احتمالی است بنابراین..... و..... نیست.
- ۹- توجه به وجوه اختلاف و یافتن استدلال تمثیلی مخالف از شیوه های نقد استدلال..... است.
- ۱۰- در باره استدلال های..... از اصطلاح «قوی و ضعیف» استفاده می شود.
- ۱۱- مبنای علوم تجربی استفاده از استدلال های..... قوی است.
- ۱۲- از شرایط استقرای..... آن است که نمونه ها متفاوت و تصادفی باشد و تعداد نمونه ها نسبت به کل جامعه آماری، نسبت مناسبی باشد.
- ۱۳- روش..... بررسی احتمالات مختلف یک پدیده و حذف تبیین های اشتباه برای رسیدن به بهترین..... است.
- ۱۴- نتیجه استقرا همیشه یک قضیه..... است.
- ۱۵- استدلال قیاسی به دو دسته..... و..... تقسیم می شود.
- ۱۶- هر گاه اجزای نتیجه میان مقدمات پخش شود، استدلال قیاسی..... است.
- ۱۷- هرگاه عین نتیجه یا نقیض نتیجه در یکی از مقدمات استدلال ذکر شود استدلال قیاسی..... است.
- ۱۸- هدف..... فهم حقایق علمی و رسیدن به حقیقت است.

۱۹- استدلال هایی که در علوم تجربی و انسانی به کار رفته است از نوع.....است.

۲۰- هدف.....قانع کردن دیگران است و لذا فن اقناع است.

۲۱- هدف.....غلبه بر دیگران و شکست طرف مقابل است به نحوی که حرفی برای گفتن نداشته باشد و وادار به سکوت شود.

سوالات تستی

۱- در حکمی که دانشمندان مبنی بر بیضی شکل بودن مدار حرکت تمام سیارات منظومی شمسی پس از بررسی همه ی آنها ارائه کرده اند، چه استدلالی صورت گرفته است و چه حکمی دارد؟ (سراسری ۸۹)

۱- استقرای تام- گاهی یقین بخش است ۲- استقرای تام- همواره یقین بخش است

۳- تمثیل- گاهی یقین بخش نیست ۴- تمثیل- گاهی یقین بخش است

۲- نیجه استقرا لزوماً کلی.....در ریاضیات، از آن استفاده.....و در علوم تجربی.....دانشمند است. (سراسری ۹۲)

۱- است- نمی شود- مورد استفاده ی ۲- نیست- می شود- مبنای اعتماد

۳- است- می شود- مبنای اعتماد ۴- نیست- نمی شود- مورد استفاده ی

۳- نمی توان در باره ی مقدمات استدلال گفت: (سراسری ۹۳)

۱- در خود استدلال اثبات می شوند ۲- گاهی مبتنی بر حواس هستند

۳- از منابع مختلفی بدست می آیند ۴- جزء پیش دانسته های انسان هستند

۴- پذیرش نتیجه استدلال، تابع کدام است؟ (سراسری ۹۴)

۱- درستی ماده ۲- پذیرش مقدمات

۳- یقینی بودن مقدمات ۴- اعتبار صورت استدلال

۵- کدام عبارت در باره ی استدلال درست است؟ (سراسری ۹۵)

۱- باید از معلومات گذشته تشکیل شود

۲- پاسخ هر سوالی را با آن می توان داد

۳- تابع قوانین خاصی است که در منطق وضع شده است

۴- همیشه مقدمات آن با استدلال های قبلی ثابت شده است

۶- قیاس چه نوع استنتاجی است؟ (سراسری ۸۲)

۱- کلی از جزئی ۲- جزئی از کلی ۳- جزئی از جزئی ۴- کلی از کلی

۷- صدور یک حکم کلی از تک تک افراد مورد بررسی با استفاده از چیست و چه نام دارد؟ (سراسری ۸۵)

۱- تصورات- استقرا تام ۲- تصدیقات- استقرا ناقص

۳- تصدیقات- استقرا تام ۴- تصورات- استقرا ناقص

۸- تعمیم یک خصوصیت توسط محقق به افراد خارج از محدوده تحقیق، شکل دنده..... است. (سراسری ۸۴)

۱- استقرا تام ۲- استقرا ناقص ۳- تمثیل ۴- قیاس مع الفارق

۹- پاستور چون متوجه شد که تخمیر مشروبات الکلی به سبب موجودات ریز جاندار است، ممکن است علت بیماری های عفونی نیز ذرات ریز جاندار باشد. این فرض بر اساس کدام استدلال منطقی است؟ (سراسری ۷۵)

۱- استقرا تام ۲- استقرا ناقص ۳- تمثیل ۴- قیاس

۱۰- کدام عبارت در باره قیاس صحیح است؟

۱- اگر مقدمات قیاس صحیح نباشند، نتیجه ضرورتاً صادق نیست

۲- اگر کسی مقدمات قیاس را بپذیرد، راهی برای انکار نتیجه آن ندارد

۳- با وجود صحت مقدمات و صورت قیاس، ممکن است نتیجه به دلایل دیگری صحیح نباشد

۴- در قیاس نتیجه در ضمن مقدمات وجود دارد و بنابر این ذهن مطلب تازه ای به دست نمی‌دهد

پاسخنامه سوالات جا خالی

۱- تمثیلی- استقرایی- قیاسی ۲- تمثیلی ۳- استقرایی ۴- استقرایی ۵- قیاسی ۶- قیاسی ۷- تمثیلی ۸- یقینی- قطعی ۹- تمثیلی ۱۰- استقرایی ۱۱- استقرایی ۱۲- قوی ۱۳- استنتاج بهترین تبیین- تبیین ۱۴- کلی ۱۵- اقترانی- استثنایی ۱۶- اقترانی ۱۷- استثنایی ۱۸- برهان ۱۹- برهان ۲۰- خطابه ۲۱- جدل

پاسخ سوالات تست

۱- گزینه دو ۲- گزینه سه ۳- گزینه یک ۴- گزینه دو ۵- گزینه یک ۶- گزینه دو ۷- گزینه سه ۸- گزینه دو ۹- گزینه سه ۱۰- گزینه دو

بروزترین و برترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

<https://konkur.info>